Материал представлен из коллекции электронной библиотеки «Писатели Чувашии – детям» – **pchd21.ru**
Электронная библиотека создана Чувашской республиканской детско-юношеской библиотекой **– www.rdub21.ru** – на средства гранта Президента Российской Федерации для поддержки творческих проектов общенационального значения в области культуры и искусства

Автор: Асамат Светлана Васильевна

Книга: Тĕлĕнтермĕш тĕлĕк

Сказка: Тĕлĕнтермĕш тĕлĕк

Халап

Янкăр кăвак тӳпере
Янкăр кĕмĕл чечексем.
Янкăр таса чĕремре
Янкăр çутă шухăшсем.

Янкăр уçă кăмăлăм
Янкăр шухăш çуратать.
Янкăр уçă уçлăха
Янкăр ĕмĕт ăнтăлать.

Янкăс кăмăл еккипе
Сарă тĕлĕк куратăп:
Саркун патша çĕршывĕпе
Саркаланса утатăп.

Анлă Атăлпа Сĕве
Хушшине хутланă пек,
Пĕрре Тĕкĕр[1], тепре Йăхрат[2]
Шывĕсемпе çăвнатăп.

Ур, Лакаш, Ширпул, Ниппур,
Киш хули[3], Эрех[4]хули.
Шумерсемпе аккадсем –
Хура çӳçлĕ этемсем.

Сарă çӳçлĕ, кăвак куçлă,
Яштак пӳллисем те пур.
Пĕр чĕлхепе пуплеççĕ,
Сывлăх сунса иртеççĕ.

Аккад[5]хулин керменне
Сар алăкран кĕретĕп,
Саркун[6]патша умĕнче
Эп пуçăма пĕкетĕп.

Хапăл туса, ал тытса
Кĕрекене лартрĕç те
Какай шӳрпи çитерчĕç,
Сăра, симпыл ĕçтерчĕç.

Шăпăрпала параппан
Ташă кĕвви каларĕç,
Кĕсле, купăс çеммипе
Шеп юрăсем шăранчĕç.

Тав куркине ҫěклесе
Хǎна юрри юрларǎм,
Ал-урана хуҫкаласа,
Авкаланса ташларǎм.

Йěтěн кěпе аркисем
Енчен-енне вǎркǎшрě,
Умлǎ-хыҫлǎ саппун тěрри,
Шǎрҫи-тенки йǎлкǎшрě.

Саркун патша-аслаттей
Ǎш сǎмахпа сǎйларě,
Сарǎ кунсем таврǎнасса
Манса кайма хушмарě.

Бронзǎпала эрешленě
Тǎрантаса лартрě те,
Вěҫтертěмěр Эрехе –
Кěнеке пуххин ҫуртне.

Ҫырма пěлен ǎсчахсем
Ҫемҫе тǎма чěреҫҫě,
Хавхаланса, тǎрǎшса,
Пурте тимлě ěҫлеҫҫě:

Тǎмран чуста ҫǎраҫҫě,
Лапташкасем[7]тǎваҫҫě,
Кěнекине писҫе тухма
Кǎмакана хываҫҫě.

Вěрӳ-суру кěллине,
Юмах, юрǎ сǎввине
Кěнекене пухаҫҫě,
Хуралласа упраҫҫě.

Саркун – ǎста ҫыравҫǎ:
Ҫǎлтǎрсемпе сěмленет,
Юмǎҫ чěлхине тěпчет,
Ǎслǎ пулма вěрентет.

«Кам вǎрҫǎпа тапǎнать –
Явапне хǎех тытать.
Кам ҫынна усал тǎвать –
Усал хǎйнех тěп тǎвать».

«Эпě вǎрҫа тухса кайнǎ
Тǎшман вǎйне аркатма,
Тǎшман пире тапǎннǎшǎн,
Ҫаратнǎшǎн тавǎрма».

Мǎнукěсем валли ҫакна
Аслашшěпе асламěшсем
Тватǎ пин ҫул каялла мар,
Ěнер ҫырса хунǎ пек.

Халăх йăли-йĕрки майне
Пире валли пухнă пек,
Кĕнекине алла тытса
Вуласса ĕненнĕ пек...

Саркун патша пуянлăхĕ –
Эреш-мереш палăксем:
Тискер кайăк, вĕçен кайăк,
Пирĕштисем, турăшсем.

Илĕм–тилĕм керменсене
Епле çӳллĕ çĕкленĕ,
Юписене, стенисене,
Чĕркелесе тĕрленĕ.

Ӳкерчĕксем шăтăкласа
Тĕрлĕ тĕспе сăрланă,
Пĕтĕм тĕнче ăмсанмалăх
Кĕтрет[8]лартса хăварнă.

Авал чăваш кĕнекине
Хĕрлĕ çулăм хыпнă пуль,
Тăм кĕнеке ванчăкĕсем
Кĕл айĕнче юлнă пуль.

Çунса кайнă керменсене
Çавра çилсем тустарнă,
Хăйăр, тусан, тăпра сапса
Тултарнă та пытарнă.

Асамлă мул, хаклă тупра
Çĕр айĕнче выртать пуль,
Мăнукĕсем пырас пулсан
Яр-р! уçăлса каять пуль.

Патша сумĕ – явап лă сум:
Халăх ĕçне пĕлмелле,
Кӳршĕсемпе туслă пулма
Хăна-вĕрле чĕнмелле.

Усламçă та пулмалла,
Сыхлавçă та пулмалла,
Саккунсем те çырмалла –
Тăнăç пурнăç тумалла.

Пуян пулнă, чаплă пулнă –
Веç арканнă, мĕн çитмен?
Сĕре кĕвĕç пулнă теççĕ,
Апла пулсан чап çитмен?

Апла хура ăмсанупа
Пĕрне-пĕри çаратнă,
Пĕр-пĕринпе тӳпелешсе
Тăванлăхне çухатнă.

Тăванлăхне çухатнипе

Тăшман килсе аркатнă,
Тыткăнланă, сутса янă,
Тĕнче тăрăх салатнă.

Тарçă пулса, тар юхтарса
Кунĕн-çĕрĕн ĕçленĕ,
Такам тарçи пулнипеле
Хăйĕн ятне çĕтернĕ...

Ирĕк илсе мăнаçланма –
Пăхаттирсем тупăннă,
Çĕнĕ çĕрте çĕнĕ вăйпа
Пурнăç тума пуçăннă.

Этемлĕхе çутă тĕнче
Темĕн те пĕр кăтартнă,
Йывăр, çăмăл, пархатарлă
Пулăмсене пăлхатнă...

Хаклă тăван кĕрекинчен
Тав сăмахĕ калатăп,
Чун ыратса кайнипеле
Ĕсĕклесе яратăп.

– Сĕм-сĕм авал эсир Саркун
Çĕршывĕнче пурăннă.
Кайран тĕнче анлăхĕнчи
Атăл çĕрне йышăннă.

Атăл çĕрне куç хывиччен
Ăçта кăна çитмерĕр,
Атăл шывне пуç тайиччен
Мĕскер кăна тӳсмерĕр.

Пĕрне-пĕри пулăшсмасан
Туслăх туйăмĕ сӳнет.
Тупăнакан кăлтăксене
Пĕрлĕх тытăмĕ çĕнет.

Ан эрленччĕ, саркайăкăм,
Хурланнипе мĕн пулать?
Иртен-каян пурăнăçран
Илемлĕ ĕç – çав юлать. –

Саркун патши çак шухăша
Лăпкă саспа каларĕ.
Çаврăнса кайнă пуçăм
Атăл шывĕн шавларĕ.
Тĕлĕнтермĕш тĕлĕк мана,
Тен, чăннинех кăтартрĕ?
Тĕксĕмленнĕ кăмăлăма
Ĕмĕт шевли çутатрĕ.

Ырă Саркун патшамăра
Чăваш лайăх астăвать,
Халапсенче, юмахсенче

Сарă куншăн тав тăвать.

Ваттин – халап ярасси,
Шахвăртса ăс парасси.
Вĕттин – куçне чарлаттарса
Чăнк! тăнласа ларасси.

Сăмахлама сăмах пур,
Хапăл тума хăна пур.
Халап ярса юмахлама
Халăх ăраскалĕ пур.

[1]Тĕкĕр – Тигр шывĕ
[2]Йăхрат – Евфрат шывĕ
[3]Ур, Лакаш, Ширпул, Ниппур, Киш – Авалхи Месопотами (двуречье) çĕрĕ çинче пурăннă шумер халăхĕн хула ячĕсем.
[4]Эрех – Шумер патшалăхĕнчи хула, унта халăх библиотеки пулнă.
[5]Аккад – Саркун патшалăхĕн тĕп хул
[6]Саркун – шумерсемпе аккадсен пĕчĕк хула–патшалăхĕсене пĕрлештерсе пысăк та мăнаçлă Çĕршыв тунă пăхаттир.
[7]Лапташка – шумерсен çырулăх паллисем, кĕнекесем, тăмран тунă лапташкасем çинче упранса юлнă.
[8]Кĕтрет – тĕлĕнтермĕш.

Все тексты взяты из открытых источников и выложены на сайте для не коммерческого использования.
Все права на тексты принадлежат только их правообладателям.